

DR. KELEMEN JÓZSEF*

A költségvetés kiadási oldalát sértő cselekmények szabályozástörténeti fejlődése Magyarország harmadik Büntető Törvénykönyvében, és az azzal kapcsolatban felmerült jogalkalmazási problémák

I. Bevezetés

Az állam a költségvetési bevételekből, esetleg hitelek-ből fedezi a közfeladatok ellátását, melyeket a gazdaság szereplői nem vagy nem kellő hatékonysággal tudnának ellátni. A költségvetési bevételek büntetőjogi védelmén kívül az államnak szükséges a költségvetésből származó kiadásokat is büntetőjogi oltalomban részesíteni.

Az államháztartás alrendszerei az államháztartás egészét tekintve egységes egészet alkotnak. Lényegében mindegyik alrendszer közhatalmi alapon látja el a hatáskörébe tartozó feladatokat. Az alrendszerek egymástól eltérő feladatai és elkülönült gazdálkodásuk folytán önállóan működnek.¹

Bende-Szabó Gábor szerint szervezet megközelítésben az államháztartás egésze a közhatalmi szervek, illetve a közhatalmi szervekhez tulajdonjogilag és irányítás szempontjából egyaránt kötődő közintézmények pénzügyi, vagyoni és gazdálkodási rendszerét jelenti. Egy ország államháztartási rendszere több alrendszert

foglal magában. Az alrendszerek száma és funkciója, bár kétségtelen, hogy vannak stabil elemek, helytől és időtől függően változhat. Gondolhatunk itt például az egészségügy, az oktatás állami finanszírozására vagy éppen a társadalombiztosítási alrendszer változásaira.²

Magyarországon a rendszerváltást megelőzően az állami pénzügyek rendszerét, irányításának, működésének és ellenőrzésének legfőbb szabályait az állami pénzügyekről szóló 1979. évi II. törvény határozta meg. Az állami költségvetés a központi költségvetést és a tanácsok költségvetését foglalta magában, mely rendszerbe beletartoztak még az elkülönített állami pénzalapok is.³

Az államháztartás alrendszereit a rendszerváltást követően az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény (Áht.) határozta meg. Az Áht. sze-

rint az államháztartás alrendszerei a 2009. év végéig a központi kormányzat költségvetése, az elkülönített állami pénzalapok költségvetései (például a Munkaerőpiaci Alap, a Nemzeti Kulturális Alap, a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap, a Szülőföld Alap), a társadalombiztosítás költségvetései (egészségbiztosítás és nyugdíjbiztosítás) és a helyi önkormányzatok költségvetései voltak.

2010. január 1. napjától kezdődően a módosított Áht. alapján az államháztartás két, a központi és az önkormányzati alrendszerből állt. Az államháztartás központi alrendszerébe tartozott az állam, a költségvetési szerv, az államháztartás központi alrendszerébe sorolt köztestület és az ilyen köztestület által irányított köztestületi költségvetési szerv. Az államháztartás önkormányzati alrendszerébe tartozott a helyi önkormányzat, a nemzeti önkormányzatok, a társulás, a térségi fejlesztési tanács és a helyi önkormányzati, valamint a nemzetiségi önkormányzati költségvetési szervek. Ki kell emelni, hogy ettől az időponttól kezdődően a társadalombiztosítási költségvetések és az elkülönített állami pénzalapok nem tartoztak az államháztartás alrendszerei közé.

* Fővárosi Főügyészségen kirendeléssel szolgálatot teljesítő budapesti X. és XVII. kerületi ügyészségi ügyész; PhD-hallgató, PTE ÁJK Doktori Iskola

¹ 1992. évi XXVIII. tv. 1–11. §-ához fűzött indokolás

² Bende-Szabó Gábor: Alapvetés a magyar államháztartási jog tárgyában, különös tekintettel az államháztartás helyi szintjére. In: Pósnán László (szerk.): *Collectio Iuridica Universitatis Debrecensis*. Debrecen, 2001. 53. oldal

³ 1979. évi II. tv. 4. § (1) bekezdés

Az állam ezeknek az államháztartási alrendszernek költségvetéseinek a terhére különböző pénzügyi támogatásokat nyújtott különféle gazdaságpolitikai, szociálpolitikai célok megvalósulása érdekében.

A költségvetés kiadási oldalát sértő bűncselekmények törvényi tényállásában meghatározott gazdasági előny alatt az államháztartás egyes alrendszerei költségvetésének terhére a gazdálkodás körében a gazdálkodó szervezetek részére ellenérték nélkül biztosított ingyenes vagy kedvezményes forrást értjük.⁴

Ezek a pénzügyi támogatások a gazdálkodó szervezetekhez jellemzően állami dotációként, árkiegészítésként, kedvezményes kamatozású kölcsönként, tartozás elengedéseként, állami garancia- vagy kezességvállalásként jutottak el a tervgazdálkodás időszakában.

A pénzügyi támogatásokkal kapcsolatos visszaéléseket megvalósító bűncselekményeket a jogalkotó Magyarország harmadik Büntető Törvénykönyvében, a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényben a gazdasági bűncselekményeket tartalmazó fejezetben, a gazdálkodási kötelességeket és a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekményeket tartalmazó címében helyezte el, ezért a védett jogtárgyra figyelemmel az ilyen bűncselekményeket csak a gazdálkodás körében, jellemzően gazdálkodó szervezetek vagy egyéni vállalkozók követhették el, míg természetes személyek ilyen minőségükben nem.

Ahhoz, hogy pontosan mit kellett a gazdálkodás és a gazdálkodás rendje alatt érteni, a törvény nem határozta meg.

Gál István László szerint a gazdasági rend a büntetőjogban használatos szakkifejezésként a gazdaság szabályszerű, zavartalan működését jelenti, míg a gazdálkodás egy adott gazdasági egység által a termelési erőforrások felhasználásával történő folyamatos mérlegelést és döntéshozatalt jelent, szembeállítva a várható hasznot a lehetséges költségekkel.⁵

Tóth Mihály szerint a gazdasági tevékenység valamiféle rendszeres, s a pillanatnyi személyes szükségletek kielégítését meghaladó pénz-, áru- vagy szolgáltatásforgalom lebonyolítását jelenti.⁶

II. A népgazdaság szerveinek megtévesztése

A költségvetés védelme, ezáltal pedig a szocialista tervgazdálkodás hatékony működésének biztosítása érdekében a jogalkotó megalkotta a népgazdaság szerveinek megtévesztése tényállását, és azt az 1978. évi IV. törvény gazdasági bűncselekmények címet viselő

XVII. fejezetében, a gazdálkodási kötelességeket sértő bűncselekmények elnevezésű I. címében helyezte el.

288. § (1) Aki jogtalan gazdasági előny szerzése végett a népgazdaság döntésre jogosult szervét megtéveszti és ezzel jelentős hátrányt okoz, vétéséget követ el és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés büntett miatt öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekmény a népgazdaságnak hátrányt okoz.

A bűncselekmény védett jogi tárgya a támogatások tervszerű szétosztásához, ezáltal pedig a tervgazdálkodáshoz fűződő állami-társadalmi érdek volt.

A bűncselekmény célzatos materiális bűncselekmény volt, melyben a tényállásszerű eredmény a jelentős hátrány bekövetkezése volt. A jelentős hátrány bekövetkezése nem összeghatárhoz volt kötve, hanem annak megállapítására akkor kerülhetett sor, ha az adott előny nem töltötte be azt a gazdasági funkciót, amelyre szánták. Mivel a bűncselekmény a jogtalan gazdasági előnyt mint célzatot tartalmazta, ezért azt kizárólag csak egyenes szándékkal lehetett elkövetni. Fontos kiemelni, hogy a célzat a jogtalan gazdasági előny volt, ezért aki a népgazdaság döntésre jogosult szervét olyan gazdasági előny szerzése érdekében tévesztette meg, melyre egyébként jogosult lett volna, a bűncselekményt nem valósította meg.

Álláspontom szerint ilyen esetben nem csupán a tényállásszerű célzat zárta ki a bűncselekmény megvalósulását, hanem az is, hogy az elkövetőnek jogszerűen járó gazdasági előny megszerzésével a tényállásban meghatározott jelentős hátrány bekövetkezése fogalmilag kizárt volt, mivel nem merülhetett fel, hogy az egyébként jogszerű előny ne töltse be azt a gazdasági funkciót, amelyre azt szánták.

A bűncselekmény elkövetési magatartása a megtévesztés volt, míg a passzív alanya a népgazdaság döntésre jogosult szervei voltak, melyek a minisztériumok, az országos hatáskörű szervek, a hitelnyújtásról rendelkező pénzügyintézetek, valamint a tanácsi szervek voltak.⁷

A bűncselekmény kísérletét az valósította meg, aki jogtalan előny szerzése érdekében a népgazdaság döntésre jogosult szervét megtévesztette, azonban a jelentős hátrány mint eredmény nem következett be, azonban az általa kifejtett elkövetési magatartás erre alkalmas lett volna.

A bűncselekmény alapesete két évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett vétés volt, míg az öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetni rendelt minősített eset megállapítására csak a népgazdasági hátrány mint eredmény bekövetkezése esetén kerülhetett sor. A népgazdasági hátrány alatt a több irányú gazdasági érdeksérelmek halmozódását kellett érteni. Ha egyegy kötelességszegés nemcsak a kötelességgel közvet-

⁴ 2001. évi CXXI. tv. 54. §-ához fűzött indokolás

⁵ Gál István László: A gazdasági válságok, a gazdasági bűnözés és a gazdasági büntetőjog egyes összefüggései. In: Virág György (szerk.): OKRI Szemle, 2. kötet. Budapest: OKRI-KJK, 2012. 121. oldal

⁶ Tóth Mihály: A gazdasági bűnözés és a bűncselekmények néhány aktuális kérdése. MTA Law Working Papers, 2015, 4. szám, 5. oldal

⁷ 1978. évi IV. tv. 288. §-ához fűzött indokolás

lenül érintett területen zavarta meg a tervszerű gazdálkodást, hanem hatása több irányú volt, a több irányú hatás olyan zavart kelthetett a tervgazdálkodás rendszerében, amely már a népgazdaságnak is hátrányt okozhatott. A népgazdasági jelentőségű hátrány akkor volt megállapítható, ha a bűncselekmény következményei az egyes gazdasági ágak zavartalan működését, a gazdasági ágazatok közötti együttműködést, a gazdasági folyamatok zökkenőmentes lebonyolítását, a tervszerűen szabályozott piac áru- és pénzvizonyainak funkcionálását, a szabályozóeszközök hatásának zavartalan érvényesülését akadályozták, vagy az állammal szemben fennálló jelentős kötelezettségek teljesítésének elmaradásához vezettek. A népgazdaság érdekeinek sérelme azonban megvalósulhatott olyan esetekben is, amikor viszonylag kisebb értékű káros következménnyel járt a cselekmény, de zavarok keletkeztek például a lakosság ellátásában alapvető árucikkekből.⁸

Külön kiemelendő, hogy a jogalkotó a bűncselekmény elkövetési értéke alapján a büntetési tétel tekintetében nem alkalmazott megkülönböztetést, így annak figyelembevételére csak a büntetés kiszabása körében kerülhetett sor.

A tényállás rendszertani elhelyezéséből eredően a bűncselekményt kizárólag gazdálkodás körében lehetett elkövetni. A szabályozás hiányossága álláspontom szerint az volt, hogy a tényállásszerű eredménnyel kapcsolatban a törvény nem tartalmazott értelmező rendelkezést, így azt a jogalkalmazásnak kellett kidolgoznia a törvény indokolásának segítségével.

III. Jogosulatlan gazdasági előny megszerzése

A rendszerváltást követően, a piacgazdaságra történő áttérés után szükségessé vált a megváltozott piaci környezethez és az állami berendezkedéshez igazítani a Büntető Törvénykönyvet, már csak azért is, mert a népgazdaság szerveinek megtévesztése törvényi tényállás kiüresedett annak következtében, hogy a Magyar Népköztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 1989. október 23. napján hatályba lépett módosítása szerint Magyarország gazdasága népgazdaság helyett piacgazdaság lett, és így a tényállás szerinti passzív alanyok, a népgazdaság döntésre jogosult szervei a megváltozott jogszabályi környezetre figyelemmel megszűntek.

Az 1978. évi IV. törvény 288. §-át a jogalkotó az 1993. május 15. napján hatályba lépett 1993. évi XVII. törvénnyel módosította, és a harmadik Büntető Törvénykönyvbe beiktatta a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése tényállást.

A rendszerváltozás kezdetén a gazdasági élet és mű-

ködés büntetőjogi szabályozásának felszámolását tervezték, mondván: a szabad piac a maga természetes és szerves szabályozó ágenseivel kiváltja a tervutasításos gazdaság sajátjának tartott adminisztratív és büntetőjogi védelmet.⁹

Az 1993. évi XVII. törvény volt az első olyan jogszabály, amely általános érvénnyel végigvezette a büntetőjog alapvető szabályain azt a gondolkodásmódbeli és paradigmaváltást, amit a rendszerváltás hozott. A paradigmaváltás a büntetőjogi terület különböző szereplőit más-más cselekvésre indította: a büntetőtudomány új kriminálpolitikai koncepciót fogalmazott meg, míg az igazságügyi kormányzat új büntetőjogi szabályokat alkotott. A törvény a korábbi tekintélyelvű politikai rendszer büntetőjogából igyekezett jogállami büntetőjoggá formálni az 1978. évi IV. törvényt.¹⁰

288. § Aki gazdasági előny megszerzése érdekében a döntésre jogosult szervet vagy személyt megtéveszti, és ezáltal maga vagy más részére jogtalanul szerzi meg az állam által biztosított gazdasági előnyt, büntetést követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A bűncselekmény a népgazdaság szerveinek megtévesztéséhez hasonlóan célzatos materiális bűncselekmény volt, melyben a tényállásszerű eredmény az állam által biztosított gazdasági előny bárki részére történő jogtalan megszerzése volt. Az eredmény nem volt összeghatárhoz kötve, ezért a bűncselekmény akár 10 fillér jogtalan megszerzésével is megvalósult. Kiemelendő, hogy a jogalkotó eredményként a jogtalan gazdasági előnyt határozta meg, ezért ha az elkövető vagy más személy a megtévesztés következtében jogszerű gazdasági előnyhöz jutott hozzá, a bűncselekmény nem valósult meg. A törvényi tényállás a gazdasági előny megszerzését célzatként tartalmazta, ezért a bűncselekményt csak egyenes szándékkal lehetett elkövetni. A bűncselekmény elkövetési magatartása a megtévesztés, míg a passzív alanya a döntésre jogosult szerv vagy személy volt.

Mivel a bűncselekménynek csak alapesete volt, ezért az elkövetési érték figyelembevételére kizárólag a büntetés kiszabása körében kerülhetett sor.

A bűncselekmény kísérlete akkor valósult meg, ha az elkövető a gazdasági előny megszerzése végett a döntésre jogosult szervet vagy személyt megtévesztette, azonban az állam által biztosított gazdasági előny jogtalan megszerzésére nem került sor, azonban az elkövetési magatartás erre alkalmas lett volna.

A tényállás rendszertani elhelyezéséből eredően a

⁹ Ligeti Miklós: Büntető- és kriminálpolitika, illetve büntetőjog-alkotás Magyarországon 1993–2003 között, III. rész. Ügyészek Lapja, 2007, 3. szám, 51. oldal

¹⁰ Ligeti Miklós: Büntető- és kriminálpolitika, illetve büntetőjog-alkotás Magyarországon 1993–2003 között, II. rész. Ügyészek Lapja, 2007, 2. szám, 53. oldal

⁸ 1978. évi IV. tv. XVII. fejezet I. címéhez fűzött indokolás

bűncselekményt kizárólag gazdálkodás körében lehetett elkövetni.

A joggyakorlatban kérdésként merült fel, hogy ha az elkövető a passzív alanyt hamis, hamisított vagy valótlan tartalmú magánokirat felhasználásával téveszti meg a gazdasági előny megszerzése érdekében, és így jut hozzá bárki az állam által biztosított gazdasági előnyhöz úgy, hogy arra egyébként nem lenne jogosult, az elkövető a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése mellett a magánokirat-hamisítást is elköveti-e. A Legfelsőbb Bíróság szerint a két bűncselekmény halmazata valóságos, tehát az elkövető a gazdasági bűncselekmény mellett megvalósítja a közbizalom elleni bűncselekményt is.^{11, 12}

Mivel egyrészt a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése törvényi tényállása a megtévesztéssel kapcsolatban nem tartalmazta sem a hamis, hamisított vagy más nevére szóló közokirat felhasználását, sem pedig a hamis, hamisított vagy valótlan tartalmú magánokirat használatát, másrészt a gazdasági bűncselekmény és a közbizalom elleni bűncselekmények találkozási pontja nem volt szükségszerű, harmadrészt az eltérő jogtárgysértésekre – melyet a törvényi tényállásoknak az eltérő fejezetekben történő elhelyezése is kifejez – figyelemmel, a Legfelsőbb Bíróság jogi álláspontja dogmatikailag is helyesnek tekinthető.

A jogalkotó 2002. április 1. napjától kezdődően a 2001. évi CXXI. törvénnyel módosította az 1978. évi IV. törvényben a jogosulatlan gazdasági előny megszerzésének tényállását, valamint értelmező rendelkezést is beiktatott.

288. § (1) Aki

a) a központi költségvetésből, a helyi önkormányzati költségvetésből vagy az elkülönített állami pénzalapokból jogszabály alapján,

b) külföldi állam vagy nemzetközi szervezet által céljelleggel

nyújtott pénzügyi támogatást vagy más gazdasági előnyt úgy szerez meg, hogy evégett valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, avagy valótlan tartalmú, hamis vagy hamisított okiratot használ fel, büntetést követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a céljelleggel nyújtott támogatást a jogcímétől eltérően használ fel, és az ebből eredő visszafizetési kötelezettségének nem tesz eleget, úgyszintén az, aki a pénzügyi támogatás felhasználásával kapcsolatban előírt elszámolási vagy számadási

kötelezettség teljesítésekor valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, illetőleg valótlan tartalmú, hamis vagy hamisított okiratot használ fel.

Értelmező rendelkezés

288/A. § A 288. § alkalmazásában a külföldi állam vagy a nemzetközi szervezet által nyújtott támogatáson magyar közigazgatási szerv vagy pénzügyi intézmény által, a külföldi állam vagy a nemzetközi szervezet nevében kezelt támogatást is érteni kell. A 288. § nem alkalmazható, ha a bűncselekményt az Európai Közösségek által vagy nevében kezelt pénzalapokból származó támogatásokkal, illetőleg az Európai Közösségek által vagy nevében kezelt költségvetésbe történő befizetésekkel kapcsolatban követik el.

A törvényi tényállás két alapesetet tartalmazott. Az első alapeset az (1) bekezdésben került meghatározásra, és a korábbi szabályozáshoz hasonlóan továbbra is célzatos és materiális volt. A bűncselekmény eredménye a meghatározott forrásból származó pénzügyi támogatás vagy más gazdasági előny megszerzése volt. Ezeket a forrásokat a jogalkotó kimerítően felsorolta, így ide tartoztak a központi költségvetés, a helyi önkormányzati költségvetés, az elkülönített állami pénzalapok, az Európai Közösségek által vagy nevében kezelt pénzalapokon kívül a külföldi állam vagy nemzetközi szervezet költségvetése. Kiemelendő, és hiányságként felróható, hogy az államháztartás alrendszerei közül a társadalombiztosítások költségvetései már nem tartoztak az e tényállás által védett költségvetési körbe, valamint az, hogy a hazai költségvetésekből származó pénzügyi támogatást vagy más gazdasági előnyt a tényállás csak abban az esetben védte, ha annak nyújtására jogszabály alapján került sor, továbbá az, hogy a külföldi állam vagy nemzetközi szervezet által csak a céljelleggel nyújtott pénzügyi támogatás vagy más gazdasági előny állt oltalom alatt.

A hazai forrásokból származó gazdasági előny indokolatlan szűkítése oda vezetett, hogy a nem jogszabály alapján nyújtott támogatás megszerzése érdekében kifejtett elkövetési magatartás esetén a bűncselekményt nem lehetett megállapítani. Így nem kerülhetett sor a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése megállapítására az ún. Széchenyi kártya konstrukcióhoz kapcsolódó támogatás megszerzése érdekében kifejtett tényállásszerű elkövetési magatartás esetén, mivel az ilyen támogatás nyújtására kormány határozat alapján került sor.¹³ A kormány határozat azonban nem jogszabálynak, hanem az állami irányítás egyéb jogi eszközének minősült¹⁴, ezért a támogatás nem tartozott a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése által védett gazdasági előny körébe.

A társadalombiztosítási költségvetéseknek az oltal-

¹¹ Az állami támogatás és az előny megszerzése érdekében részben hamis tartalmú pályázati kérelem benyújtása esetén a jogosulatlan gazdasági előny megszerzésének büntette és a magánokirat-hamisítás vétsége bűnhalmazatban állapítandó meg (BH 1997.262.).

¹² A jogosulatlan gazdasági előny megszerzésének büntette és ezzel halmazatban magánokirat-hamisítás vétsége valósul meg, ha a helyi önkormányzat tisztviselője a céljelleggel nyújtott pénzügyi támogatás megszerzése érdekében elvégezni nem szándékolt munka szükségességét tünteti fel a pályázatban, és hamis számlák benyújtásával azt a látszatot kelti, hogy e munkát elvégezték (BH 2008.84.).

¹³ Első alkalommal az 1213/2012. (XII. 23.) Korm. határozat alapján.

¹⁴ 1987. évi XI. tv. 46. §

mazott költségvetési körből történt kivétele következtében az egészségbiztosítás vagy a nyugdíjbiztosítás által finanszírozott támogatásokra elkövetett cselekmények nem minősültek jogosulatlan gazdasági előny megszerzésének, azokat – ha az egyéb törvényi tényállási elemeknek egyébként megfeleltek – legfeljebb vagyron elleni bűncselekményeknek lehetett minősíteni. Ebből adódóan azonban a társadalombiztosítási költségvetésekből folyósított pénzügyi támogatás felhasználásával kapcsolatban előírt elszámolási vagy számadási köteletség teljesítésekor történő valótlan tartalmú nyilatkozattétel, illetve valótlan tartalmú, hamis vagy hamisított okirat felhasználása sem gazdasági, sem pedig vagyron elleni bűncselekménynek nem minősült, ezért annak elkövetőjét csupán valamely, jóval enyhébb büntetési tétellel fenyegetett közbizalom elleni bűncselekmény miatt lehetett felelősségre vonni.

A jogosulatlan gazdasági előny megszerzése – bár az jellegében a csaláshoz hasonló bűncselekmény – sem a jogtalan haszonszerzési célzat, sem a kár nem volt tényállási eleme, tehát önmagában a pénzügyi támogatás hamis okirat felhasználásával való megszerzésével elkövethető volt.¹⁵

Fontos még azt kiemelni, hogy a tényálláshoz fűzött értelmező rendelkezés alapján a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése nem volt alkalmazható, ha a bűncselekményt az Európai Közösségek által vagy nevében kezelt pénzalapokból származó támogatásokkal, illetőleg az Európai Közösségek által vagy nevében kezelt költségvetésbe történő befizetésekkel kapcsolatban követték el, mivel az ilyen forrásokból származó támogatásokat a jogalkotó önálló törvényi tényállással, a később bemutatandó Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértésével védte.

A jogosulatlan gazdasági előny megszerzése bűncselekményi értékhatára 2007. május 31. napjáig 50 001 Ft, ezt követően 100 001 Ft volt.¹⁶

A bűncselekmény elkövetési magatartása a korábbi szabályozáshoz képest szűkebbé vált, az a megtévesztés helyett már a valótlan tartalmú nyilatkozattétel, a valótlan tartalmú hamis vagy hamisított okirat felhasználása lett.

A korábbi szabályozáshoz képest az új tényállás első alapesete már nem csak a jogosulatlan támogatás megszerzését rendelte büntetni, hanem a tényállásszerű elkövetési magatartás kifejtésével olyan gazdasági előny megszerzését is, melyre az elkövető egyébként is jogosult lett volna.

Az Áht. meghatározta, hogy a költségvetési támogatás abban az esetben volt biztosítható, ha a támogatási igény benyújtója megfelelt a rendezett munkaügyi kapcsolatok követelményeinek, valamint előírható volt, hogy ne legyen esedékessé vált és meg nem fizetett adó-, járulék-, illeték- vagy vámtartozása (köztartozásmentesség).¹⁷ A támogatási kérelem benyújtásakor te-

hát ilyen tartalmú nyilatkozatot kellett tenni, valamint a meghatározott feltételek igazolására volt szükség. A pályázatnak tartalmaznia kellett továbbá a költségvetési támogatásból megvalósítani tervezett tevékenységek, feladatok, beszerzések részletes ismertetését, azok tervezett szakmai hatásait, összefüggéseit a pályázati felhívásban megjelölt pályázati céllal, valamint az ezekhez kapcsolódó részletes költségtervet, szükség szerint költség-haszon elemzést és megvalósíthatósági tanulmányt. Csatolni kellett továbbá az igazolást is a saját forrás rendelkezésre állásáról.¹⁸

A valótlan tartalmú nyilatkozattétel, illetve a valótlan tartalmú hamis vagy meghamisított okirat felhasználása jellemzően az előzőekben bemutatott okiratokkal kapcsolatban merült fel.

A bűncselekmény első alapesetének kísérlete akkor valósult meg, ha az elkövető a gazdasági előny megszerzése érdekében valótlan tartalmú nyilatkozatot tett, illetve valótlan tartalmú hamis vagy hamisított okiratot használt fel, azonban a gazdasági előny megszerzésére nem került sor, azonban a kifejtett elkövetési magatartás erre alkalmas lett volna.

A bűncselekmény második alapesetének megvalósulására csak a gazdasági előny jogszerű megszerzését követően kerülhetett sor. Ennek az alapesetnek két fordulata volt. Az első fordulata az elkövető azzal valószínűsítette meg, ha a céljelleggel nyújtott támogatást a támogatás jogcímétől eltérően használta fel, és az ebből eredő visszafizetési kötelezettségének nem tett eleget.

A támogatást a kedvezményezett kizárólag a jogszabályban, a támogatói okiratban vagy a támogatási szerződésben meghatározott cél érdekében használhatta fel. Abban az esetben, ha ezt a kötelezettségét megsértette, a költségvetési támogatást ellenőrző szervezet kötelezte a kedvezményezettet a céltól eltérően felhasznált támogatási összeg visszafizetésére. A második alapeset első fordulata az elkövetési magatartása kettős volt, egyrészt a céljelleggel nyújtott támogatásnak a jogcímtől eltérő felhasználása, másrészt pedig az ebből eredő visszafizetési kötelezettség nem teljesítése. A bűncselekményt kizárólag mindkét elkövetési magatartás kifejtésével lehetett elkövetni. Ebből következett, hogy ha az elkövető a támogatást ugyan a jogcímtől eltérően használta fel, azonban a támogatásnak megfelelő összeget az erre történő kötelezést követően visszafizette, akkor nem követett el bűncselekményt.

A második alapeset első fordulata szerinti bűncselekmény miatt a gyakorlatban a büntetőeljárás csak jóval a támogatás jogcímtől eltérő felhasználását követően indulhatott meg, mivel a bűncselekmény gyanúja csak azt követően állt fenn, ha a visszafizetésre kötelező okiratban megjelölt határidő eredménytelenül eltelt.

A második alapeset második fordulata az elkövetési magatartása a pénzügyi támogatás felhasználásá-

¹⁵ BH 2012.283.

¹⁶ 1979. évi 5. tvr. 27. § (3) bekezdés a) pont

¹⁷ 1992. évi XXXVIII. tv. 15. § (1) bekezdés

¹⁸ 292/2009. (XII. 19.) Korm. rendelet 133. § (1) bekezdés

val kapcsolatban előírt elszámolási vagy számadási kötelezettség teljesítésekor történő valótlan tartalmú nyilatkozattétel, illetve a valótlan tartalmú, hamis vagy hamisított okirat felhasználása.

A támogatás felhasználására vonatkozó elszámolási vagy számadási kötelezettségekkel kapcsolatosan az Áht. előírta, hogy a kedvezményezett beszámolási kötelezettség terhelte a költségvetési támogatás rendeltetésszerű felhasználásáról. A kedvezményezett köteles volt a költségvetési támogatások lebonyolításában részt vevő és a költségvetési támogatást ellenőrző szervezetekkel együttműködni, az ellenőrzést végző szerv képviselőit ellenőrzési munkájukban a megfelelő dokumentumok, számlák, a megvalósítást igazoló okmányok, bizonylatok rendelkezésre bocsátásával, valamint a fizikai teljesítés vizsgálatában a helyszínen is segíteni.¹⁹

A kedvezményezett számára a támogatói okiratban, a támogatási szerződésben a költségvetésből nyújtott támogatás rendeltetésszerű felhasználásáról beszámolási kötelezettséget kellett előírni. A támogatás megfelelő felhasználásáról elsősorban a kedvezményezett által készített beszámoló útján kellett meggyőződni. A beszámolóban a támogatói okiratban, a támogatási szerződésben előírt tartalommal és formában kellett ismertetnie a támogatás felhasználásának, illetve a támogatott tevékenység megvalósításának szakmai vonatkozásait, tapasztalatait, elemeznie kellett a megvalósítás eredményességét, továbbá részletes pénzügyi elszámolást kellett adnia a támogatás felhasználásáról. A kedvezményezett kizárólag a támogatói okiratban, a támogatási szerződésben meghatározott időtartam alatt felmerült és a támogatott tevékenység megvalósításához kapcsolódó költségeket számolhatta el a beszámolóban.²⁰

A valótlan tartalmú nyilatkozattétel, illetve a valótlan tartalmú, hamis vagy hamisított okirat felhasználása jellemzően a beszámoló elkészítésével, valamint annak mellékleteivel kapcsolatban merült fel.

Látható, hogy a jogosulatlan gazdasági előny megszerzésének első alapesete és a második alapeset második fordulója ugyanazt az elkövetési magatartást tartalmazta, csak míg az első alapesetben az elkövető az elkövetési magatartást a támogatás megszerzése érdekében fejtette ki, addig a második alapeset második fordulatában a támogatás felhasználásával kapcsolatban előírt elszámolási vagy számadási kötelezettség teljesítésekor tanúsította ezt.

A második alapeset mindkét fordulója immateriális bűncselekmény, melyek célzatot nem tartalmaztak, így azokat eshetőlegesen szándékkal is el lehetett követni.

Fontos kiemelni a szabályozásnak azt a hiányosságát, hogy az elszámolási vagy számadási kötelezettség nem teljesítését nem rendelte büntetni a törvény.

IV. Az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése

Az Európai Unió költségvetése egy sajátos rendszer, amely speciális elvek mentén gyűjti össze, és osztja el újra az anyagi erőforrásokat. Ez a fajta újraelosztás továbbgyűrűzik a tagállamokba is, mert a részletek kidolgozása, a projektek és kedvezményezettek kiválasztása és a kifizetések teljesítése már a nemzeti hatóságok feladata, amelyhez megfelelő belső rendszert kellett kiépíteni. A kiadások kapcsán az Európai Unió tárgyalások keretén belül határozza meg az egyes tagállamok által lehívható összeget, vagyis azt, hogy az Unió közös költségvetésén belül a kiadásokból melyik tagállam mekkora összegben részesül. Az anyagi erőforrások pályázatok formájában válnak elérhetővé, melyek többségében a magyar központi költségvetés társfinanszírozóként jelenik meg.²¹

A jogosulatlan gazdasági előny megszerzése törvényi tényállás 2002. április 1. napi hatállyal történt módosítással egyidejűleg, a 2001. évi CXXI. törvénnyel a jogalkotó a harmadik Büntető Törvénykönyvbe iktatta az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése tényállását, részben jogharmonizációs kötelezettség teljesítéseként.

Az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése bűncselekmény a költségvetés csorbításán keresztül a gazdasági integrációhoz fűződő érdeket, illetve annak alapját, a belső piac egységességét bontja meg. Viszonylag könnyen belátható, hogy az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelme elsősorban gazdasági szükségszerűség. Márpedig a gazdasági érdekei védelmére a Közösség bevonja a büntetőjog eszközeit is. Ezért került sor az Európai Közösségek pénzügyi érdekei védelméről szóló Egyezmény megalkotására, ami – formáját tekintve – harmadik pilléres szerződés, azonban közvetlenül védi az Európai Unió első pilléres, tehát közösségi érdekeit, nevezetesen az integráció magját képező gazdasági alapszabadságok érvényesülését, az egységes belső piacot.²²

Az 1995. július 26. napján elfogadott Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló Egyezmény minden tagállamot megfelelő lépések megtételére kötelez annak érdekében, hogy biztosítsa az Európai Unió kiadásait és bevételeit sértő csalások (bűnszegély, felbujtás és kísérlet is) hatékony, arányos és elrettentő erejű büntetőjogi szankciók általi büntethetőségét. Ezenkívül minden tagállam köteles megtenni a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a vállalkozások vezetőit vagy egy vállalkozáson

²¹ Lárís Liliána: Időszerű büntetőjogi kérdések a költségvetést károsító új bűncselekmények kapcsán: dióhéjban az „európai csalásokról”. Ügyészek Lapja, 2011, 5. szám, 25–27. oldal

²² Miskolczi Barna: Mulasztás? Tűnődés a Btk. 314. §-a (1) bekezdésének b) pontja körül. Ügyészek Lapja, 2007, 1. szám, 26. oldal

¹⁹ 1992. évi XXXVIII. tv. 122. § (1) bekezdés

²⁰ 292/2009. (XII. 19.) Korm. rendelet 125. §

belül döntési jogosultsággal rendelkező vagy ellenőrzést gyakorló személyeket büntetőjogi felelősségre lehessen vonni – a nemzeti jogban meghatározott elvekkel összhangban – az Európai Közösségek pénzügyi érdekeit sértő csalás eseteiben.²³

Az Egyezmény szerint az Európai Közösségek pénzügyi érdekeit érintő csalás a kiadásoknál minden szándékos tevékenység vagy mulasztás, amellyel kapcsolatban:

- hamis, téves vagy hiányos kimutatások használata vagy bemutatása, ami az Európai Közösségek általános költségvetéséből vagy az Európai Közösségek által vagy az Európai Közösségek nevében kezelt költségvetésből származó összegek jogellenes megszerzését vagy megtartását vonja maga után,
- információ köteleességszegő elhallgatása az előbbiekkal megegyező következményekkel,
- a források az eredetileg meghatározott céltól történő felhasználása.

Az Európai Közösségek általános költségvetésére alkalmazandó költségvetési rendeletről szóló 1605/2002. EK rendelet határozta meg a támogatás fogalmát. Eszerint a támogatás a költségvetésből nem visszatértesen juttatott közvetlen pénzügyi hozzájárulás az Európai Unió valamely politikájának részét képező célkitűzés elérésének segítésére szánt tevékenység, vagy egy általános európai érdeket szolgáló vagy az Európai Unió valamely politikájának részét képező célkitűzés érdekében tevékenykedő szervezet működésének finanszírozása.²⁴

Mind az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló Egyezmény, mind pedig az Európai Közösségek általános költségvetésére alkalmazandó költségvetési rendelet alapján határozta meg a jogalkotó az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése törvényi tényállást, melyet az 1978. évi IV. törvény gazdasági bűncselekmények című XVII. fejezetében, a IV. címben helyezett el.

314. § (1) Aki az Európai Közösségek költségvetését károsítja azzal, hogy

a) az Európai Közösségek által vagy nevében kezelt pénzalapokból származó támogatásokkal,

b) az Európai Közösségek által vagy nevében kezelt költségvetésbe történő befizetésekkel

kapcsolatban valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, valótlan tartalmú, hamis vagy hamisított okiratot használ fel, avagy az előírt tájékoztatási kötelezettségének nem vagy megtévesztésre alkalmas módon hiányosan tesz eleget, büntetett követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az is, aki

a) az (1) bekezdés a) pontjában írt támogatást, vagy

b) az (1) bekezdés b) pontjában írt befizetéssel kapcsolatos kedvezményt

a jóváhagyott céltól eltérően használja fel.

(3) Az (1) bekezdés szerint büntetendő a gazdálkodó szervezet vezetője, ellenőrzésre vagy felügyeletre feljogosított tagja vagy dolgozója, ha az (1)–(2) bekezdésben írt bűncselekményt a gazdálkodó szervezet tagja vagy dolgozója a gazdálkodó szervezet érdekében követi el, és a felügyeleti vagy az ellenőrzési kötelezettségének teljesítése a bűncselekmény elkövetését megakadályozhatta volna.

(4) Vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel, pénzbüntetéssel vagy közérdekű munkával büntetendő a gazdálkodó szervezet vezetője, ellenőrzésre vagy felügyeletre feljogosított tagja vagy dolgozója, ha a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekményt gondatlanságból követi el.

Az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése materiális bűncselekmény, és célzatot – a jogosulatlan gazdasági előny megszerzésével szemben – nem tartalmazott, így az akár egyenes, akár eshetőleges szándékkal is elkövethető volt. A bűncselekmény eredménye az Európai Közösségek költségvetésében történő kár bekövetkezése volt. Az elkövetési magatartás – a jogosulatlan gazdasági előny megszerzéséhez hasonlóan – a valótlan tartalmú nyilatkozattétel, valamint a valótlan tartalmú, hamis vagy hamisított okirat felhasználása volt. A bűncselekmény (1) bekezdésének második fordulata további elkövetési magatartásként határozta meg az előírt tájékoztatási kötelezettségnek a nem vagy megtévesztésre alkalmas módon történő hiányos teljesítését, mely a hazai, a harmadik országok, valamint a nemzetközi szervezetek költségvetéseit védő jogosulatlan gazdasági előny megszerzésével szemben az elszámolási kötelezettség elmulasztását már büntetni rendelte. A bűncselekmény (2) bekezdése harmadik elkövetési magatartásként a támogatás jóváhagyott céltól eltérő felhasználását határozta meg, azonban a jogosulatlan gazdasági előny megszerzésével szemben nem volt szükség a visszafizetési kötelezettség elmulasztására. Ha tehát az elkövető a támogatást a jóváhagyott céltól eltérően használta fel, és a visszafizetési kötelezettségének eleget tett, a bűncselekményt maradéktalanul megvalósította, és a támogatás visszafizetése csupán a bűncselekménnyel okozott kár megtérüléseként volt a büntetés kiszabása körében értékelhető.

Mindhárom elkövetési magatartás csak az Európai Közösségek által vagy nevében kezelt pénzalapokból származó támogatásokkal, valamint az Európai Közösségek által vagy nevében kezelt költségvetésbe történő befizetésekkel kapcsolatban volt büntetendő.

Miskolczi Barna szerint a törvényi tényállás közvetlenül az Európai Közösségek költségvetését, tágabb értelemben pedig az Európai Unió célkitűzéseinek

²³ Hivatalos Lap C 316., 1995.11.27.

²⁴ A Tanács 1605/2002/EK, EURATOM rendelete 108. cikk

megvalósulásához, a gazdasági, társadalmi és politikai integrációhoz fűződő érdeket védte. Lényegében tehát arról volt szó, hogy az Európai Unió meghatározott területeken meghatározott célokkal rendelkezik, ezek megvalósítását célzó eszközei a közös politikák, amelyek megvalósításához autonóm költségvetésből származó forrásokkal rendelkezik. Az integráció feltétele azonban a közös politikák mellett az egységes belső piac is.²⁵

A bűncselekmény (3) bekezdése a gazdálkodó szervezet vezetőjét, ellenőrzésre vagy felügyeletre jogosult tagját, illetve dolgozóját rendelte büntetni, ha az (1) vagy a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt az adott gazdálkodó szervezet tagja vagy dolgozója a gazdálkodó szervezet érdekében követte el, és a vezető, az ellenőrzésre vagy felügyeletre jogosult tag, illetve dolgozó a felügyeleti vagy az ellenőrzési kötelezettségét nem teljesítette, és ezzel nem tudta megakadályozni a bűncselekmény elkövetését. Ha a speciális alany a felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettségét gondatlanságból követte el, a (4) bekezdés alapján vétség miatt volt büntetendő.

Kiemelendő, hogy az Európai Közösségek pénzügyi érdekei megsértésének nem volt bűncselekményi értékhatára, így ha azt akár 1 euróra is követték el, bűncselekménynek minősült.

A háttér szabályozást jelentő uniós jogforrás nem megfelelő, szűkítést jelentő fordítása miatt a bűncselekmény elkövetési tárgya kiadási oldalon csak a pénzalapokból származó támogatás volt, holott az integrációs büdzséből voltak közvetlen kiadások is, amelyek nem pénzalapokból történtek, és nem minősültek támogatásnak. Ilyenek voltak például az intervenciók gabonátárolásra fordított összegek is, amelyekkel visszaélés Magyarországon csupán vagyoni elleni bűncselekménynek, adott esetben csalásnak vagy sikkasztásnak minősült.²⁶

A jogosulatlan gazdasági előny megszerzése és az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése közötti szabályozásbeli különbségek alapján az a következtetés vonható le, hogy a hazai, a harmadik országok, a nemzetközi szervezetek költségvetésének kiadási oldala az Európai Közösségek költségvetésének kiadási oldalához képest enyhébb védelemben részesült. Míg a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése kizárólag egyenes szándékkal, addig az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése már eshetőleges szándékkal is elkövethető volt. Lényeges különbség volt az is, hogy az Európai Közösségek költségvetésének sérelmére megvalósított cselekmények esetén a felügyeleti és az ellenőrzési kötelezettség szándékos és gondatlan megsértését is büntetni rendelte a jogalkotó, azonban ilyen védelemben a hazai költségvetések nem részesültek. Fontos különbség volt még az is, hogy míg a hazai költségvetési támogatás jogcímtől eltérő felhasználása esetén az elkövető

csak a visszafizetési kötelezettségének nem teljesítése esetén volt büntetendő, addig az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése ilyen többlet elkövetési magatartást nem tartalmazott. Ugyancsak lényeges különbség volt az, hogy a jogosulatlan gazdasági előny megszerzését az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértésével szemben az elszámolási kötelezettség elmulasztásával nem lehetett elkövetni. További eltérés volt a két tényállás között, hogy az Európai Közösségek pénzügyi érdekei megsértésének nem volt bűncselekményi értékhatára, míg a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése csak 50 001 Ft-tól, 2007. június 1. napjától pedig 100 001 Ft-tól minősült bűncselekménynek.

A joggyakorlatban többször felmerült kérdésként, az elkövető tudatának milyen mértékben kellett átfognia azt, hogy a cselekményével melyik költségvetést sértette. A Legfelsőbb Bíróság szerint amennyiben az elkövető nem tudta, hogy az 1978. évi IV. törvény 288. § (1) bekezdésében, avagy a 314. § (1) bekezdésében meghatározott melyik hazai és uniós intézmény támogatás-politikájának a sérelmével követte el a tényállásszerű cselekményét, javára a Btk. 27. §-a szerinti tévedés szabályai nem voltak alkalmazhatók. E bűncselekmények véghezviteli magatartásának kifejtése időpontjában az elkövető tudatának nem kellett átfognia a sértett személyét, azt, hogy egy vagy több támogató támogatás-politikáját sértette-e.²⁷

Míg a jogosulatlan gazdasági előny megszerzésének 2002. március 31. napjáig hatályos szabályozása esetén a bűncselekmény a közbizalom elleni bűncselekményekkel valóságos halmazatot képzett, addig az ez után hatályos szabályozás alapján a Legfelsőbb Bíróság szerint a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése, valamint az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértésének büntette speciális volt a magánokirat-hamisítás és a közokirat-hamisítás tényállásához képest, ennél fogva alaki halmazatuk látszólagos volt, és csupán a gazdasági bűncselekmények voltak megállapíthatóak.²⁸

A Legfelsőbb Bíróság szerint egyrészt a vizsgált gazdasági bűncselekmények, másrészt pedig az érintett közbizalom elleni bűncselekmények elkövetési magatartása azonos volt. Adott magatartás, például a területalapú támogatás valótlan adatokkal (és esetleg további valótlan tartalmú és/vagy hamis dokumentumokkal) történő igénylése mindkét bűncselekmény tényállását maradéktalanul kimeríthette. A két-két tényállás az általános és a különös (speciális) viszonyban állt egymással. A közbizalom elleni bűncselekmények általános tényállásához képest a gazdasági bűncselekmények tényállásai további (szűkítő, konkretizáló) feltételeket határoztak meg. Ezért a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése, valamint az Európai Közösségek pénzügyi érdekei megsértése speciális volt a magánokirat-hamisítás és a közokirat-hamisítás

²⁵ Miskolczi B.: i. m. 28. oldal

²⁶ Lárís L.: i. m. 28. oldal

²⁷ EBH 2008.1854.

²⁸ EBH 2008.1854.

tényállásához képest. Ennélfogva alaki halmazatuk látszólagos volt, és ezért a gazdasági bűncselekmények voltak megállapíthatóak.²⁹

A Legfelsőbb Bíróság által vizsgált szempontok természetesen csak alaki halmazat esetén voltak irányadóak, melytől eltért az anyagi halmazat megítélése. Ha az elkövető a jövőbeni jogosulatlan támogatás iránti igénylésének az előkészítése keretében például hamis közokiratot készített, vagy valamely közokirat tartalmát meghamisította, magatartása az 1978. évi IV. törvény 274. § (1) bekezdésének a) pontja szerinti közokirat-hamisítás büntettének minősülhetett, mivel a befejezett közokirat-hamisítás büntettének a megállapítását nem érintette, ha utóbb a hamis vagy hamisított közokirat felhasználásra került.³⁰

A gazdasági előny megszerzése mint a jogosulatlan gazdasági előny megszerzésének eredménye megvalósult, ha a támogatott szervezet képviselőjének megtevesztő magatartása következtében a kiutalt támogatás a támogatott szervezet számlájára került. Azáltal, hogy az átutalásukat követően a támogatási összegek a kedvezményezettek számláján megjelentek, a bűncselekmény eredménye bekövetkezett. A megszerzés e tényállásban értelemszerűen nem a támogatott projektet egy személyben képviselő elkövető általi személyes megszerzést, birtokba vételt jelentett, hanem a pénzügyi támogatásnak a támogató szervezet által a támogatott szervezet rendelkezésére bocsátását. Az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése tényállása még ezt a feltételt sem támasztotta. Megelégedett annak előírásával, hogy a tényállásszerű elkövetési magatartás károsította az Európai Közösségek költségvetését. Nem vitás, hogy a valótlantartalmú és hamis okiratokkal kieszközölt kifizetés a kifizetőnél azzal megegyező összegű károsodást idézett elő.³¹

V. Költségvetési csalás és visszaélés társadalombiztosítási, szociális vagy más jóléti juttatással

A jogalkotó 2012. január 1. napjával a hazai és az Európai Közösségek költségvetési büntetőjogi védelmének indokolatlan megkülönböztetését megszüntette, és a 2011. évi LXIII. törvénnyel módosította az 1978. évi IV. törvényt, megszüntetve a jogosulatlan gazdasági előny megszerzésének és az Európai Közösségek pénzügyi érdekei megsértésének törvényi tény-

állását. A módosítás új tényállásként beiktatta a költségvetési csalást, melynek elkövetési magatartását a jogalkotó a lehető legabsztraktabb módon kívánta megfogalmazni.

310. § (1) Aki

a) költségvetésbe történő befizetési kötelezettség vagy költségvetésből származó pénzeszközök vonatkozásában mást tévedésbe ejt, tévedésben tart vagy a valós tényt elhallgatja,

b) költségvetésbe történő befizetési kötelezettséggel kapcsolatos kedvezményt jogtalanul vesz igénybe,

c) költségvetésből származó pénzeszközöket a jóváhagyott céltól eltérően használ fel,

és ezzel egy vagy több költségvetésnek vagyoni hátrányt okoz, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a költségvetési csalás nagyobb vagyoni hátrányt okoz,

b) az (1) bekezdés szerint minősülő költségvetési csalást

ba) bűnszövetségben,

bb) üzletszerűen

követik el.

(3) A büntetés öt évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a költségvetési csalás jelentős vagyoni hátrányt okoz,

b) a nagyobb vagyoni hátrányt okozó költségvetési csalást a (2) bekezdés b) pont ba)–bb) alpontjában meghatározott módon követik el.

(4) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a költségvetési csalás különösen nagy vagyoni hátrányt okoz,

b) a jelentős vagyoni hátrányt okozó költségvetési csalást a (2) bekezdés b) pont ba)–bb) alpontjában meghatározott módon követik el.

(5) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a költségvetési csalás különösen jelentős vagyoni hátrányt okoz,

b) a különösen nagy vagyoni hátrányt okozó költségvetési csalást a (2) bekezdés b) pont ba)–bb) alpontjában meghatározott módon követik el.

(6) Az (1)–(5) bekezdés szerint büntetendő, aki a jövedéki adóról és a jövedéki termékek forgalmazásának különös szabályairól szóló törvényben, valamint a felhatalmazásán alapuló jogszabályban megállapított feltétel hiányában vagy hatósági engedély nélkül jövedéki terméket előállít, megszerez, tart, forgalomba hoz vagy azzal kereskedik, és ezzel a költségvetésnek vagyoni hátrányt okoz.

(7) Aki költségvetésből származó pénzeszkö-

²⁹ EBH 2008.1854.

³⁰ Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma és a megyei bíróságok (a Fővárosi Bíróság) büntető kollégiumainak álláspontja a Btk.-t módosító novella (a 2001. évi CXXI. tv.) egyes rendelkezéseinek alkalmazásával kapcsolatos jogértelmezési kérdésekben (2002. május 27.)

³¹ BH 2012.237.

zökkel kapcsolatban előírt elszámolási, számadási vagy az előírt tájékoztatási kötelezettségnek nem vagy hiányosan tesz eleget, valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, vagy valótlan tartalmú, hamis vagy hamisított okiratot használ fel, büntetett követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(8) Korlátlanul enyhíthető annak a büntetése, aki az (1)–(6) bekezdésben meghatározott bűncselekménnyel okozott vagyoni hátrányt a vádirat benyújtásáig megtéríti. A korlátlan enyhítés nem alkalmazható, ha az (1)–(6) bekezdésben meghatározott bűncselekményt bünszövetségben vagy üzletszerűen követik el.

Értelmező rendelkezés

313/E. § (1) A 310. § alkalmazásában költségvetésen az államháztartás alrendszerének költségvetését – ideértve a társadalombiztosítás pénzügyi alapjainak költségvetését és az elkülönített állami pénzalapokat –, a nemzetközi szervezet által vagy nevében kezelt költségvetést, valamint az Európai Unió által vagy nevében kezelt költségvetést, pénzalapokat kell érteni. Költségvetésből származó pénzeszköz vonatkozásában elkövetett bűncselekmény tekintetében a felsoroltakon kívül költségvetésen a külföldi állam által vagy nevében kezelt költségvetést, pénzalapokat is érteni kell.

(2) A 310. § alkalmazásában vagyoni hátrány alatt érteni kell a költségvetésbe történő befizetési kötelezettség nem teljesítése miatt bekövetkezett bevételkiesést, valamint a költségvetésből jogosulatlanul igénybe vett vagy céltól eltérően felhasznált pénzeszközt is.

A költségvetési csalás (1)–(5) bekezdésekben meghatározott esete materiális bűncselekmény volt, mely céltartalmat nem tartalmazott, ezért az eshetőleges szándékkal is elkövethető volt. A bűncselekmény eredménye az egy vagy több költségvetésnek okozott vagyoni hátrány. A költségvetési csalás esetén vagyoni hátrány alatt – kiadási oldalról – az értelmező rendelkezés szerint a költségvetésből jogosulatlanul igénybe vett vagy céltól eltérően felhasznált eszközt értjük. Költségvetés alatt a módosított Áht. szerinti államháztartási alrendszereket, a társadalombiztosítási költségvetéseket, az elkülönített állami pénzalapokat, a nemzetközi szervezet által vagy nevében kezelt költségvetést és a külföldi állam által vagy nevében kezelt költségvetést, valamint pénzalapokat kellett érteni.

Az új tényállás az összes, a költségvetéseket sértő bűncselekményt a gazdasági bűncselekmények című XVII. fejezetbe, a pénzügyi bűncselekmények elnevezésű IV. címbe vonta össze, és egységes, differenciált szankciórendszert vezetett be azzal, hogy a költségvetések számát tekintve törvényi egységet képezett. A törvényi egységre figyelemmel a tényállászerű el-

követési magatartás folytán a költségvetésben bekövetkezett valamennyi vagyoni hátrány összeadásával kellett meghatározni a bűncselekmény eredményét.

A költségvetési csalás tényállása a kiadási oldalon összevonta a jogosulatlan gazdasági előny megszerzését, az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértését, valamint a költségvetés sérelmével járó csalást.

Az új szabályozás a lehető legszélesebb értelmű pénzeszköz kifejezést használta a korábbi támogatással és gazdasági előnnyel szemben. Nem volt követelmény továbbá, hogy a pénzeszköz jogszabályon alapuljon, szemben a korábbi jogosulatlan gazdasági előny megszerzésével, így a tényállás már oltalmat biztosított a közjogi szervezetszabályozó eszközök alapján folyósítandó minden pénzeszköznek.

A bűncselekmény jogi tárgya a visszaélések elkerülése érdekében a költségvetéstől történő finanszírozások védelme iránti állami-társadalmi igény volt.³²

A bűncselekmény kiadási oldalt sértő elkövetési magatartása a költségvetésből származó pénzeszközök vonatkozásában más tévedésbe ejtése, tévedésben tartása vagy a valós tény elhallgatása, a költségvetésbe történő befizetési kötelezettséggel kapcsolatos kedvezmény jogtalan igénybevétele, valamint a költségvetésből származó pénzeszközöknek a jóváhagyott céltól eltérő felhasználása.

Háger Tamás szerint az elkövetési magatartások, különösen a tévedésbe ejtés és valótlan tartalmú nyilatkozat tétele rendszerint egyenes szándékkal valósulhattak meg, de értelemszerűen nem volt kizárható az eshetőleges szándékkal való elkövetés sem.³³

A bűncselekményi értékhatár 100 001 Ft-ban került meghatározásra. A bűncselekmény minősítő körülménye a bünszövetség és az üzletszerűség, egyebekben pedig a minősített esetek büntetési tételei a csalásra alkalmazandó büntetési tételekkel egyezően kerültek megállapításra. Az üzletszerűséggel mint minősítő körülménnyel kapcsolatban ki kell az alábbiakra térni. Üzletszerűen követte el a bűncselekményt, aki ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekedett.³⁴

A rendszeres haszonszerzésre törekvés megállapítása szempontjából a hasonló jellegű bűncselekményeket egymással összefüggésben kellett és kell értékelni, függetlenül attól, hogy az együttesen elbírált valamennyi bűncselekménynek minősített esete-e az üzletszerű elkövetés. Az együttesen elbírálásra kerülő bűncselekmények jelleg hasonlóságának megállapítása szempontjából a rendszeres haszonszerzésre törekvés mellett figyelembe jön a törvényi tényállások hasonlósága, mely rendszerint a jogvéde érdekek, az elkövetési magatartás és az elkövetési mód összevetése alapján állapítható meg. Ennél eligazítható lehet

³² Háger Tamás: A költségvetési csalás pénzügyi, anyagi jogi és bizonyítási alapjai, különös tekintettel a terhelt vallomására. Jogelméleti Szemle, 2014, 1. szám, 27. oldal

³³ Háger T.: i. m. 26. oldal

³⁴ 1978. évi IV. tv. 137. § 9. pontja

a különböző bűncselekményeknek a Büntető Törvénykönyv Különös Részében való rendszertani elhelyezése, de a jelleg hasonlóság megállapítása nem korlátozható kizárólag erre, mivel a törvény az azonos érdekeket eltérő módon és különböző célokból részesíti büntetőjogi védelemben. Ezen elvek alapján az üzletszerű elkövetés megállapítása szempontjából a Kúria a költségvetési csalást hasonló jellegűnek tekintette az árdrágítással és a jövedékkel visszaélés elősegítésével. Ezek a bűncselekmények a gazdálkodás rendjét és a pénzügyi érdekeket sértő magatartásokat foglalják magukban, amelyeknél az elkövetési magatartások egymáshoz közel állók, a cselekmény eszköze és célja pedig gyakran azonos.³⁵

A tényállás (7) bekezdése az előírt elszámolási, számadási vagy tájékoztatási kötelezettségek nem vagy hiányos teljesítését, valamint a valótlan tartalmú nyilatkozat tételét, valótlan tartalmú hamis vagy hamisított okirat felhasználását, azaz a költségvetésből már elnyert pénzeszközök felhasználását követő kötelezettségek megszegését rendelte büntetni immateriális bűncselekményként. Tekintettel arra, hogy a költségvetési csalásnak ennek az alapesetében az elkövetési magatartással a közokirat-hamisítás és a magánokirat-hamisítás már kifejezésre került, ezért a bűncselekmény a közbizalom elleni bűncselekményekkel csupán látszólagos halmazatot képezett.

A tényállás (8) bekezdése a bünszövegségben és az üzletszerűen történő elkövetéseken kívül korlátlan enyhítésre adott lehetőséget, ha az elkövető a vagyoni hátrányt a vádirat benyújtásáig megtéríti. Ez azonban nem vonatkozott az előírt elszámolási, számadási vagy tájékoztatási kötelezettség nem vagy hiányos teljesítésével, valamint a valótlan tartalmú nyilatkozat tételével, valótlan tartalmú hamis vagy hamisított okirat felhasználásával megvalósított költségvetési csalásra.

Kiemelendő, hogy a bírósági eljárásban történő vagyoni hátrány megtérítése már nem nyitotta meg a korlátlan enyhítés lehetőségét, csak nyomatékony enyhítő körülményként volt értékelhető.³⁶

A jogalkotó a korábbi az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése tényálláshoz hasonlóan büntetni rendelte a költségvetési csaláshoz kapcsolódó felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztását.

310/A. § A gazdálkodó szervezet vezetője, ellenőrzésre vagy felügyeletre feljogosított tagja vagy dolgozója, ha a 310. §-ban meghatározott bűncselekményt a gazdálkodó szervezet tagja vagy dolgozója a gazdálkodó szervezet érdekében követi el, és a felügyeleti vagy az ellenőrzési kötelezettség teljesítése a bűncselekményt megakadályozhatta volna, büntetést követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A bűncselekmény törvénybe iktatásának célja részben az volt, hogy az Európai Közösségek költségvetésének védelmének ne legyen enyhébb a magyar költségvetések védelme, részben pedig az, hogy a korábbinál felelősebb magatartás tanúsítására szorítsa azokat, akik a vezetői pozíció előnyeit élvezik. A módosítás viszont megszüntette a korábbi gondatlan alakzat büntetni rendeltségét. E rendelkezés nem kizárólag a gazdálkodó szervezetek szűk értelemben vett vezetőit érintette, hanem a szervezetek ellenőrzésre vagy felügyeletre jogosított tagjait, dolgozóit is, speciális felelősségükre tekintettel.³⁷

A költségvetési csaláshoz kapcsolódó felügyeleti vagy ellenőrzési kötelezettség elmulasztása abban az esetben volt megállapítható, ha a speciális alanyisággal rendelkező elkövető tudata átfogta azt, hogy a gazdasági szervezet tagja vagy dolgozója költségvetési csalást követ el a gazdálkodó szervezet érdekében, és ezzel szemben legalább közömbös volt.

A költségvetési csalás törvényi tényállásának megalkotásával egyidejűleg a jogalkotó az 1978. évi IV. törvénybe iktatta a visszaélés társadalombiztosítási, szociális vagy más jóléti juttatással tényállását, melynek célja a társadalombiztosítási és a szociális ellátó rendszer kijátszásától való védelem volt.

Az önálló tényállás megalkotásának indoka az volt, hogy a társadalombiztosítás ellátórendszerében vagy az államháztartás alrendszereiből jogszabály, így különösen a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról, a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról vagy a családok támogatásáról szóló törvény alapján nyújtható ellátás, pénzügyi vagy természetbeni juttatás megszerzése vagy megtartása céljából elkövetett tévedésbe ejtés, tévedésben tartás, vagy a valós tény elhallgatása és ezzel kár okozása esetében már akkor is lehetőség nyíljon a büntetőjogi szankcionálásra, ha az okozott vagyoni hátrány nem éri el a költségvetési csalás megállapításához szükséges bűncselekményi értékhatárt.³⁸

309. § (1) Aki társadalombiztosítási ellátás, vagy az államháztartás alrendszereiből jogszabály alapján, természetes személy részére nyújtható pénzbeli vagy természetbeni juttatás megszerzése vagy megtartása céljából mást tévedésbe ejt, tévedésben tart vagy a valós tény elhallgatja, és ezzel kárt okoz, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Korlátlanul enyhíthető annak a büntetése, aki az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekménnyel okozott kárt a vádirat benyújtásáig megtéríti.

A bűncselekmény célzatos materiális bűncselekmény volt, ezért azt csak egyenes szándékkal lehetett

³⁵ 39/2007. BK vélemény

³⁶ Háger T.: i. m. 27. oldal

³⁷ 2011. évi LIII. tv. 3. §-ához fűzött indokolás

³⁸ 2011. évi LIII. tv. 1. §-ához fűzött indokolás

elkövetni. A bűncselekmény eredménye a költségvetésekben bekövetkezett kár, mely 20 001 Ft-tól volt büntetendő. A bűncselekmény célzata a társadalombiztosítási ellátás vagy az államháztartás bármely alrendszeréből jogszabály alapján természetes személy részére nyújtható pénzbeli vagy természetbeni juttatás megszerzése, vagy annak megtartása volt. Az elkövetési magatartás a tévedésbe ejtés, tévedésben tartás, vagy a valós tény elhallgatása volt.

Amennyiben az okozott kár meghaladta a 100 000 Ft-ot, a törvényi tényállás konkurált a költségvetési csalás tényállásával. Mivel azonban a visszaélés társadalombiztosítási, szociális vagy más jóléti juttatással speciális a költségvetési csaláshoz képest, ezért ha a kár nem haladta meg a 200 000 Ft-ot, e bűncselekményt kellett megállapítani az általános költségvetési csaláshoz képest.

A bűncselekmény tényállásának (2) bekezdése a büntetés korlátlan enyhítésére adott lehetőséget, ösztönző az elkövetőt az általa okozott kár megtérítésére.³⁹

VI. Következtetések

A bemutatott tényállásokból kitűnik, hogy a jogalkotó már az 1978. évi IV. törvény 1979. július 1. napján történt hatálybalépésétől kezdődően annak 2013. június 30. napján történt hatályon kívül helyezéséig, 34 éven keresztül folyamatosan büntetni rendelte a költségvetés kiadási oldalát sértő cselekményeket. Indokolt volt ugyanis, hogy ne csupán a költségvetési bevételeket részesítsék büntetőjogi védelemben, hanem a költségvetés kiadási oldalát is büntetőjogi oltalom alá helyezték. Kezdetben csak a hazai, később már az Európai Közösségek, valamint a harmadik országok és a nemzetközi szervezetek költségvetésének büntetőjogi védelmét is ellátta a Büntető Törvénykönyv, ahogy Magyarország bekapcsolódott a KGST-n kívüli nemzetközi gazdasági életbe, csatlakozott nemzetközi szervezetekhez, illetve belépett az Európai Unióba.

Tudjuk, hogy a gazdasági büntetőjog csak végső eszköz, miként a büntetőjog is szubszidiárius jellegű jogág, azaz csak akkor alkalmazzuk a gazdaságban, ha a többi jogág szankciói várhatóan nem hoznák meg a kívánt hatást az üzleti, gazdasági élet szereplői viselkedésének a befolyásolásában. A többi jogág szabályozza a gazdaságot, a büntetőjog védi; és míg a többi jogág viselkedési normáinak az a céljuk, hogy az állampolgárok a szerint tevékenykedjenek az üzleti, gazdasági életben, a büntetőjogban leírtak tanúsításától mindenkinek tartózkodnia kell.⁴⁰

A büntetőjog tehát az utolsó a jogágak között abban az értelemben, hogy csak a legvégső esetben szabad

alkalmazni a gazdaságban magatartásbefolyásoló eszközként, ugyanakkor egyben a legerősebb jogág is, hiszen az állampolgárok életébe ez teszi lehetővé a legnagyobb fokú, legdrasztikusabb beavatkozást.⁴¹

A költségvetési támogatások jogosulatlan igénybevételenek közigazgatási szankciójaként meghatározott visszafizetési kötelezettség nem biztosított kellő visszatartó erőt az ilyen cselekményt megvalósító elkövetők számára, ezért a jogalkotó a legvégső eszközt alkalmazta, és a cselekmények büntetőjogilag büntetendővé nyilvánítása mellett döntött.

Az 1978. évi IV. törvény 1993. évben történt módosításával a jogalkotó a költségvetés kiadási oldalát sértő cselekményeket szigorúbban és egységes büntetési tétellel rendelte büntetni, mely arra vezethető vissza, hogy a korábbi fenyegetettség nem biztosította megfelelően a generális prevenciót.

A törvény 2002. évben hatályba lépett módosítása már nem csupán a támogatás jogosulatlan megszerzését, hanem a jogcímtől eltérő felhasználását, valamint az elszámolással kapcsolatos okirat-hamisítást is bünteti rendelte, valamint büntetőjogi védelem alá helyezte az Európai Közösségek költségvetéseit is.

A 2008. évben bekövetkezett gazdasági válság után a bankok hitelezési politikájában szigorítás következett be. Ennek folytán a hitelkínálat csökkent, ezért azok az elkövetők, akik addig visszafizetési szándék nélküli kölcsönfelvételekkel a pénzügyi intézetek sérelmére követtek el vagyon elleni bűncselekményeket, a továbbiakban a különböző támogatások jogosulatlan igénybevétele mellett döntöttek „szükségszerűen.”

Jellemzővé vált, hogy az ilyen jellegű cselekményeket már rendszeres haszonszerzésre törekedve, üzletszerűen követték el, valamint szervezett bűnelkövetői körök is megjelentek, ezért a jogalkotás ugyan késve, de a költségvetési csalás tényállásának a 2011. évben történt megalkotásával és az üzletszerűség, valamint a bűnszövetség minősített esetként történő meghatározásával válaszolt a bűnözés e területen történt minőségi változására.

Ezen a területen is igazolva látszik Tóth Mihálynak az az álláspontja, hogy a büntetőjogi eszközrendszer a gazdasági bűnözés szükségszerűen megújuló, a korábbiaktól eltérő formáira gyakran elkésztetten reagál.⁴² Tóth Mihály már a 2004. évben sürgette az egymást csaknem teljesen átfedő tényállások és egyes tényállás-típusok túlburjánzásának kérdését, és semmiképpen nem tartotta indokoltnak például az adó- és járuléksértő bűncselekmények szétszabdálását.⁴³ A jogalkotó a jogtudomány részéről felvetett igényeknek 7 évvel később eleget tett, és nem csupán az adó- és járulékvizonyokkal kapcsolatos bűncselekményeket szabályozta egy tényállásban, hanem azonos büntetési

³⁹ 2011. évi LIII. tv. 1. §-ához fűzött indokolás

⁴⁰ Gál István László: A gazdasági válságok, a gazdasági bűnözés és a gazdasági büntetőjog egyes összefüggései. In: Virág György (szerk.): OKRI Szemle, 2. kötet. Budapest: OKRI-KJK, 2012. 123–124. oldal

⁴¹ Gál István László: Új magyar Büntető Törvénykönyv és a gazdasági válság elleni küzdelem. Büntetőjogi Szemle, (2012), 1. szám, 15. oldal

⁴² Tóth Mihály: A gazdasági bűnözés és a bűncselekmények néhány aktuális kérdése. MTA Law Working Papers, (2015), 4. szám, 14. oldal

⁴³ Tóth Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények új szabályozásához I. Büntetőjogi Kodifikáció, (2004), 3. szám, 32. oldal

tétellel rendelte büntetni a költségvetés bevételi és a kiadási oldalát sértő cselekményeket is.

A költségvetést károsító cselekmények számának folyamatos növekedése és a költségvetésekben bekövetkezett vagyoni hátrányok magas szintje igazolja Gál István László azon álláspontját, hogy a politikai-gazdasági rendszerváltással ugyan megteremtettük Magyarországon a piacgazdaságot, de nem sikerült megteremtünk az ehhez tartozó üzleti etikai szabályokat. Ezek a szabályok hosszabb idő alatt rögzülnek majd a fejekben, addig – legalábbis ma úgy tűnik – fokozottabban kell támaszkodnunk a gazdasági büntetőjogra. Igazi szerepét, vagyis hogy háttérbe vonulva „végső eszköz”, „ultima ratio” eszköz legyen, csak a gazdasági szereplők gondolkodásmódjának és viselkedési mintáinak megváltozása után töltheti majd be.⁴⁴

A költségvetést védő büntetőjogi szabályok Magyarország harmadik Büntető Törvénykönyvének 34 éves hatálya alatt három alkalommal módosultak, melyből az Európai Unióhoz történő csatlakozásból eredő jogharmonizációs kötelezettség miatt történt módosítás elkerülhetetlen volt, míg a másik két módosítást a megváltozott gazdasági körülmények, valamint az elkövetők részéről feltárt „kiskapuk” bezárásának szükségessége indokolt.

Tudomásul kell vennünk, hogy felgyorsult világban élünk, és a jövővel kapcsolatban csak egy tendencia tűnik biztosnak: a változások egyre gyorsabb ütemben fognak bekövetkezni. A társadalmi-technikai haladással együtt természetesen a jogszabályoknak is változnia kell. Ezzel ellentétes követelményként azonban szem előtt kell tartanunk azt is, hogy a büntetőjog – amellet, hogy szubszidiárius jellegű jogág – a leginkább avatkozik bele az állampolgárok magánéletébe. Emiatt a büntetőjognak viszonylagos állandóságot kellene mutatnia, garanciális szempontok miatt sem lenne szabad gyakran módosítgatni (sokszor ötletszerűen, átgondolatlanul).⁴⁵

A költségvetési csalásnak az 1978. évi IV. törvényben meghatározott tényállását kisebb korrekcióval átvette Magyarország negyedik Büntető Törvénykönyve⁴⁶ is. Az elkövetési magatartás legabsztraktabb megfogalmazása alapján csak remélni tudjuk, hogy a szabályozás módosítására még hosszú ideig nem lesz szükség. ■

Felhasznált irodalom

1. Bende-Szabó Gábor: Alapvetés a magyar államháztartási jog tárgyában, különös tekintettel az államháztartás helyi szintjére. In: Pósnán László (szerk.): *Collectio Iuridica Universitatis Debrecensis*. Debrecen, 2001.
2. Gál István László: A gazdasági válságok, a gazdasági bűnözés és a gazdasági büntetőjog egyes összefüggései. In: Virág György (szerk.): *OKRI Szemle*, 2. kötet. Budapest: OKRI-KJK, 2012.
3. Gál István László: Új magyar Büntető Törvénykönyv és a gazdasági válság elleni küzdelem. *Büntetőjogi Szemle*, (2012), 1. szám
4. Gál István László: Új magyar büntetőjog a XXI. században: szemelvények az új Btk. Különös részének újdonságaiból, *Jogtudományi Közöny*, (2015), 7–8. szám
5. Háger Tamás: A költségvetési csalás pénzügyi, anyagi jogi és bizonyítási alapjai, különös tekintettel a terhelt vallomására. *Jogelméleti Szemle*, 2014, 1. szám
6. Láris Liliána: Időszerű büntetőjogi kérdések a költségvetést károsító új bűncselekmények kapcsán: dióhéjban az „európai csalásokról”. *Ügyészek Lapja*, 2011, 5. szám
7. Ligeti Miklós: Büntető- és kriminálpolitika, illetve büntetőjog-alkotás Magyarországon 1993–2003. között, II. rész. *Ügyészek Lapja*, 2007, 2. szám
8. Ligeti Miklós: Büntető- és kriminálpolitika, illetve büntetőjog-alkotás Magyarországon 1993–2003. között, III. rész. *Ügyészek Lapja*, 2007, 3. szám
9. Miskolczi Barna: Mulasztás? Tűnődés a Btk. 314. §-a (1) bekezdésének b) pontja körül. *Ügyészek Lapja*, 2007, 1. szám
10. Tóth Mihály: A gazdasági bűnözés és a bűncselekmények néhány aktuális kérdése. *MTA Law Working Papers*, 2015, 4. szám
11. Tóth Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények új szabályozásához I. Büntetőjogi Kodifikáció, (2004), 3. szám
12. 1949. évi XX. törvény
13. 1978. évi IV. törvény
14. 1979. évi II. törvény
15. 1987. évi XI. törvény
16. 1992. évi XXVIII. törvény
17. 2001. évi CXXI. törvény
18. 2011. évi LIII. törvény
19. 2012. évi C. törvény
20. 1979. évi 5. tvr.
21. 292/2009. (XII. 19.) Korm. rendelet
22. 1213/2012. (XII. 23.) Korm. határozat
23. Tanács 1605/2002/EK, EURATOM rendelethez
24. Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló Egyezmény
25. EBH 2008.1854.
26. BH 1997.262.
27. BH 2008.84.
28. BH 2012.237.
29. BH 2012.283.
30. 39/2007. BK vélemény
31. Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma és a megyei bíróságok (a Fővárosi Bíróság) büntető kollégiumainak álláspontja a Btk.-t módosító novella (a 2001. évi CXXI. törvény) egyes rendelkezéseinek alkalmazásával kapcsolatos jogértelmezési kérdésekben (2002. május 27.)

⁴⁴ Gál István László: Új magyar Büntető Törvénykönyv és a gazdasági válság elleni küzdelem. *Büntetőjogi Szemle*, (2012), 1. szám, 20. oldal

⁴⁵ Gál István László: Új magyar büntetőjog a XXI. században: szemelvények az új Btk. Különös részének újdonságaiból, *Jogtudományi Közöny*, (2015), 7–8. szám, 336. oldal

⁴⁶ 2012. évi C. tv. 396. §